

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สถานภาพพลเมืองและสิทธิมนุษยชนของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดภูเก็ต โดยวิธีการการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกอย่างไม่เป็นทางการ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อเป็นข้อมูลต่อหน่วยงานของรัฐในการกำหนดนโยบาย และมาตรการในการคุ้มครองส่งเสริมสถานะด้านสิทธิมนุษยชนที่รัฐมีต่อชาวเลในฐานะชนกลุ่มน้อยให้เป็นที่ไปตามปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนต่อไป ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงข้อค้นพบจากการศึกษา โดยจะนำเสนอแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชนกลุ่มน้อยที่ศึกษา

ตอนที่ 2 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านการรักษาจารีตประเพณี ที่อยู่อาศัย นโยบายเกี่ยวกับที่ดิน และการดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิต

ตอนที่ 3 การแสดงสิทธิ หน้าที่ และสำนักทางการเมืองของชาวเลในฐานะพลเมืองไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของชนกลุ่มน้อยที่ศึกษา

1.1 ข้อมูลทั่วไป

1.1.1 ที่ตั้ง หมู่ที่ 4 ตำบลรัชฎา อำเภอมะนัง จังหวัดภูเก็ต

1.1.2 อาณาเขต ทิศเหนือ หมู่ 1 บ้านเกาะสิเหร่

ทิศใต้ ทะเลอันดามัน

ทิศตะวันออก ทะเลอันดามัน

ทิศตะวันตก ทะเลอันดามัน

1.1.3 ภูมิประเทศ บ้านแหลมตุ๊กแกมีพื้นที่ติดทะเล ลักษณะเป็นแหลมที่ยื่นออกไปในทะเลมีภูเขาอยู่ใกล้ปลายแหลม นอกจากนั้นเป็นที่ราบชายหาด

1.1.4 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ชาวเลบ้านแหลมตุ๊กแกสร้างบ้านเรือนตามแนวในบริเวณพื้นที่หน้าหาดและติดกันเนื่องจากพื้นที่มีน้อย

1.1.5 ประวัติหมู่บ้าน เดิมพื้นที่แหลมตุ๊กแกเป็นแหลมที่ยื่นออกไปในทะเลไม่มีผู้คนอาศัย ต่อมาได้มีชาวเลอพยพจากหัวแหลมด้านตะวันออกของเกาะสิเหร่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน

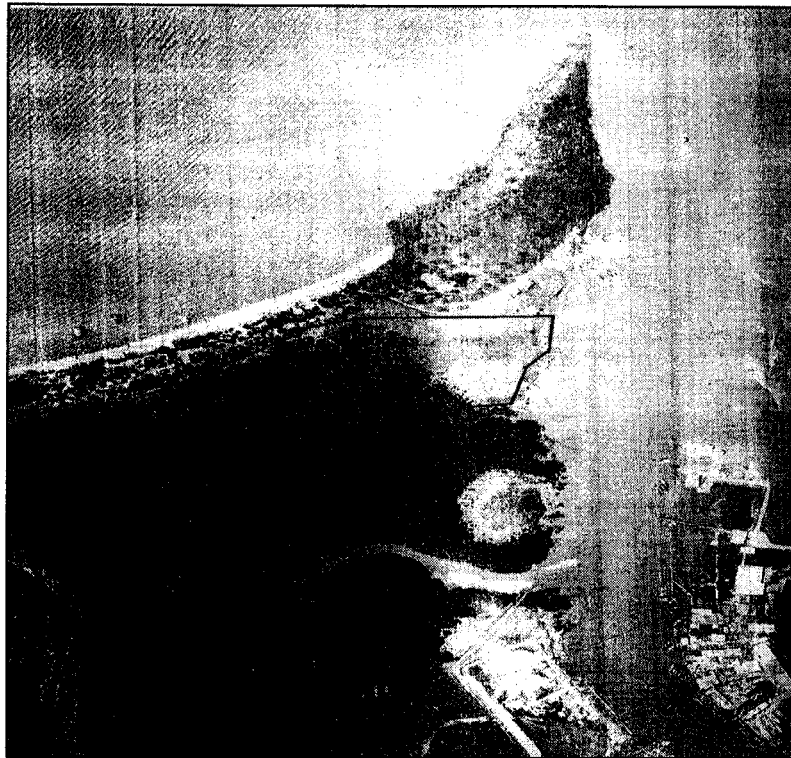
บริเวณนี้ ซึ่งอยู่ถัดมาจากที่อยู่อาศัยเดิมประมาณ 3 กิโลเมตร เมื่อประมาณ 80-90 ปี ที่ผ่านมา บริเวณแหลมตุ๊กแกมีลักษณะเป็นอ่าวเหมาะสมกับการกำบังคลื่นลม ในอดีตเป็นพื้นที่ป่ามีตุ๊กแกอาศัยอยู่จำนวนมาก ชาวเลต่างเชื่อกันว่าเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ หากมีใครทำร้ายจะมีอันเป็นไป ชาวบ้านหมู่บ้านใกล้เคียงจึงเรียกบริเวณนี้ว่า “แหลมตุ๊กแก”

1.2 ข้อมูลด้านประชากร มีจำนวนประชากรที่เป็นชาวเล อาศัยอยู่ จำนวน 1,330 คน เป็นผู้ชายจำนวน 695 คน และเป็นผู้หญิงจำนวน 635 คน ซึ่งประชากรส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมง และมีบ้างที่ออกไปรับจ้างคัดแยกปลาในโรงงานหรือทำเทียบเรือ

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลประชากรจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศ พ.ศ. 2546 หมู่ที่ 4 บ้านแหลมตุ๊กแก ต.รัชฎา อ.เมือง จ.ภูเก็ต

อายุ	เพศ		รวม (คน)
	ชาย (คน)	หญิง (คน)	
0 - 1 ปี	11	18	29
1 - 4 ปี	81	53	134
5 - 9 ปี	52	63	115
10 - 14 ปี	72	64	136
15 - 19 ปี	78	70	148
20 - 24 ปี	69	51	120
25 - 29 ปี	60	45	105
30 - 34 ปี	56	58	114
35 - 39 ปี	74	50	124
40 - 44 ปี	43	55	98
45 - 49 ปี	30	32	62
50 - 54 ปี	24	24	48
55 - 59 ปี	15	10	25
60 - 64 ปี	8	3	11
65 ปีขึ้นไป	22	39	61
รวมทั้งหมด	695	635	1,330

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ชาวเลที่มีช่วงอายุ 15 -19 ปี มีจำนวนประชากรมากที่สุดคือ 148 คน รองลงมาคือช่วงอายุ 10 -14 ปี และชาวเลที่มีช่วงอายุ 60 - 64 ปี มีน้อยที่สุด คือ 11 คน เมื่อพิจารณาถึงอัตราส่วนของวัยเด็ก : วัยทำงาน : วัยชรา จะเป็น 562 : 696 : 72 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชากรในวัยทำงานมีจำนวนมากกว่าเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรในวัยเด็กและวัยชรารวมกัน



ภาพที่ 4.1 แสดงภาพถ่ายทางอากาศของพื้นที่บริเวณแหลมตุ๊กแก

ตอนที่ 2 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านการรักษาจารีตประเพณี ที่อยู่อาศัย นโยบายเกี่ยวกับที่ดิน และการดูแลสิ่งแวดล้อมและความสะอาดในชีวิต

สิทธิที่ชาวเลสมควรได้รับการคุ้มครองนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสิทธิในการดำรงชีพ อันได้แก่ การทำมาหากิน การเลี้ยงดูครอบครัว การปฏิบัติตามความเชื่อ ธรรมเนียมปฏิบัติของกลุ่ม ส่วนสิทธิในความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน อันได้แก่ การมีหลักประกันในการครอบครองทรัพย์สิน การได้รับความยุติธรรม การไม่ถูกคุกคามทำร้ายทั้งทางร่างกายและจิตใจ จากบุคคลอื่นๆ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ สิทธิพื้นฐานนี้เป็นสิทธิที่ทำหน้าที่ปกป้องคนที่ไม่สามารถ

ช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นเกิดจากความไม่สมบูรณ์ของร่างกาย ความด้อยค่าทางด้านฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ จนไม่สามารถเอาชนะอุปสรรคได้ด้วยตนเองดังเช่นที่ชาวเลแหลมตึกเกาะประสบอยู่ในปัจจุบัน

2.1 ชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย

หมายถึง บุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากชาวเล มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบชาวเล มีบัตรประจำตัวประชาชน และมีที่อยู่อาศัยตามทะเบียนบ้าน หมู่ที่ 4 ตำบลรัชฎา อำเภอมือ จังหวัดภูเก็ต ในด้านต่อไปนี้

2.1.1 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลด้านการรักษาจารีต

ประเพณี พบว่า ชาวเลยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านจารีตประเพณีบางด้านของตนเอาไว้ ประกอบด้วย

การเกิด ปัจจุบันชาวเลนิยมคลอดลูกที่สถานีนามัยหรือโรงพยาบาลของรัฐ มากกว่าการคลอดกับหมอตำแย แต่ยังปฏิบัติพิธีกรรมตามประเพณีเดิมด้วย

การแต่งงาน พบว่าชาวเลไม่นิยมจัดพิธีแต่งงาน เพราะมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ กรณีจัดพิธีแต่งงานชาวเลส่วนใหญ่ยังจัดพิธีแต่งงานตามประเพณีดั้งเดิม ในปัจจุบันมีชาวเลบางส่วนจัดพิธีแต่งงานโดยนำประเพณีการแต่งงานของตนเองมาผสมผสานกับประเพณีการแต่งงานแบบสากล โดยชาวเลยังคงมีอิสระในการเลือกคู่ และยังคงนิยมแต่งงานกันในช่วงหลังประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์อยู่เช่นเดิม

การตาย ปัจจุบันชาวเลยังคงรักษาพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการตายของตนเอาไว้ แต่เนื่องจากปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินซึ่งเป็นที่ดินของเอกชนที่ล้อมรั้วปิดกั้นทางเข้าสู่สถานของชาวเลเอาไว้ ทำให้ชาวเลประสบปัญหาในการแห่ศพเข้าสู่สุสาน ปัจจุบันเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินยังอนุญาตให้ชาวเลแห่ศพผ่านที่ดินเข้าสู่สุสานเป็นกรณีพิเศษ โดยการเปิดทางให้เป็นการชั่วคราว เมื่อมีชาวเลตายลงในหมู่บ้าน

การลอยเรือสะเดาะเคราะห์ เป็นประเพณีที่ชาวเลยังคงกระทำอยู่ในปัจจุบัน เนื่องจากการทำประมงเป็นอาชีพดั้งเดิมและยังเป็นอาชีพหลักในปัจจุบันของชาวเล ทำให้การประกอบประเพณีนี้ยังคงดำรงอยู่ เพราะชาวเลเชื่อว่าจะส่งผลให้ออกเรือได้อย่างปลอดภัย เป็นการแสดงความเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์และขับไล่สิ่งอัปมงคลต่าง ๆ ออกจากหมู่บ้านด้วย นอกจากนี้แล้วยังเป็นกุศโลบาย ที่ชาวเลใช้ในการสอนการประกอบอาชีพ การทำเรือแก่นบุตรหลานชาวเลโดยผ่านทางพิธีกรรมต่าง ๆ ในช่วงลอยเรือ รวมทั้งเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวชาวเล ได้มีโอกาสพบปะเพศตรงข้าม ซึ่งจะนำมาสู่การสร้างครอบครัวใหม่ในลำดับถัดไป

การละเล่นโนราพากบง เป็นการละเล่นที่ปัจจุบันไม่เป็นที่สนใจหรือเป็นที่นิยมของหนุ่มสาวชาวเลมากนัก เพราะขั้นตอนการฝึกซ้อมประกอบด้วยพิธีกรรมหลายอย่าง เช่น ต้องมีการบวงสรวง หรือมีพิธียกครู เป็นต้น ทำให้พบเห็นได้ยากในปัจจุบัน

การละเล่นรองเง็ง เป็นศิลปะการละเล่นพื้นบ้านที่ชาวเลยังนิยมเล่นกันมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ในวันขึ้น 14 ขึ้น 15 ค่ำและแรม 1 ค่ำ ในเดือน 6 และ 11

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าปัจจุบันหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องยอมรับให้ชาวเลมีสิทธิโดยไม่ได้เข้าไปแทรกแซงและเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวเล ครอบคลุมถึงการปฏิบัติตามประเพณีและวัฒนธรรมชาวเลไม่ละเมิดกฎหมายและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน

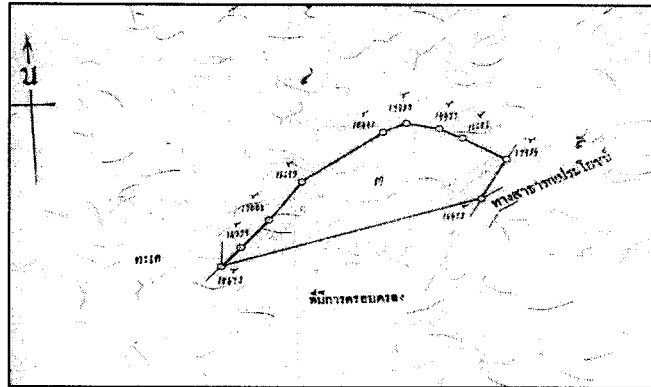
2.1.2 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลด้านที่อยู่อาศัย

ปัจจุบันชาวเลสามารถสร้างที่อยู่อาศัยได้ตามความเชื่อและวิถีชีวิตของพวกเขา โดยพบว่าลักษณะบ้านเรือนของชาวเลในชุมชนมี 2 ลักษณะ ได้แก่ บ้านเรือนในลักษณะกึ่งสมัยใหม่ และบ้านเรือนในลักษณะสมัยใหม่ กล่าวคือ

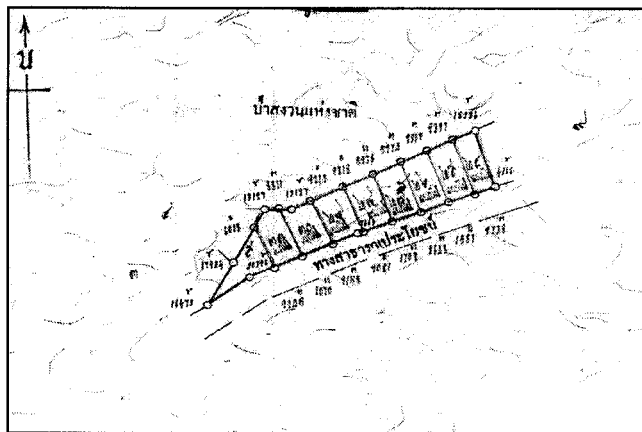
บ้านเรือนในลักษณะกึ่งสมัยใหม่ คือ บ้านที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านแบบดั้งเดิม แต่ใช้วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างมีความแข็งแรงและทนทานกว่า เช่น ใช้สังกะสีกันผาบ้านหรือมุงหลังคาบ้าน ใช้ไม้กระดานปูเป็นพื้นบ้าน หรือปูเป็นเตียงนอน เป็นต้น ซึ่งบ้านในลักษณะนี้จะพบมากในกลุ่มชาวเลที่มีฐานะปานกลาง

บ้านเรือนในลักษณะสมัยใหม่ คือ บ้านที่ปลูกสร้างเหมือนบ้านของคนในท้องถิ่น โดยมากจะปลูกเป็นบ้านชั้นเดียวไม่ยกพื้น ผนังบ้านก่อด้วยอิฐบล็อก หรือก่ออิฐสูงประมาณ 1 เมตรแล้วกันด้วยสังกะสี ส่วนหลังคาบ้านมุงด้วยสังกะสีหรือกระเบื้อง พื้นบ้านเทคอนกรีต ภายในบ้านจะกันห้องนอน ห้องครัว ห้องนั่งเล่นอย่างเป็นสัดส่วน แต่มักสร้างห้องน้ำห้องส้วมไว้นอกบ้าน โดยมากจะพบบ้านในลักษณะนี้ในกลุ่มชาวเลที่มีฐานะค่อนข้างดีเสียเป็นส่วนใหญ่

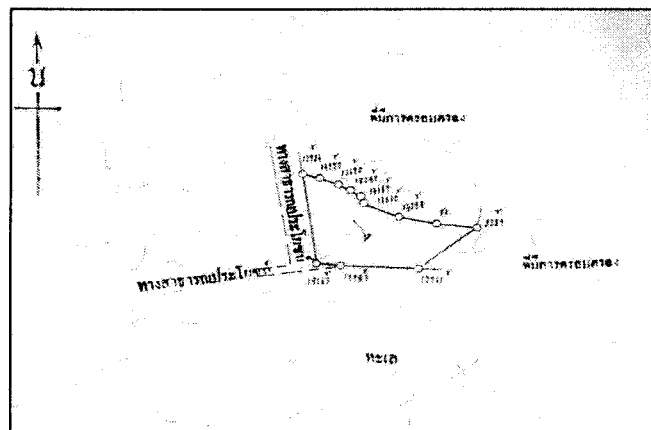
2.1.3 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลด้านนโยบายเกี่ยวกับที่ดิน



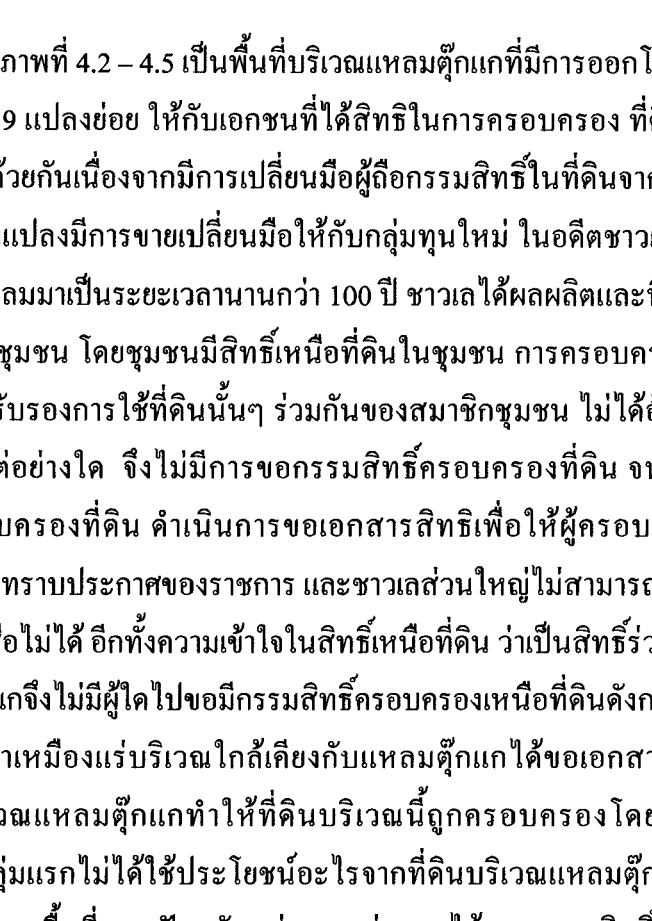
ภาพที่ 4.2 พื้นที่ที่มีการออกโฉนดที่ดิน



ภาพที่ 4.3 พื้นที่ที่มีการออกโฉนดที่ดิน



ภาพที่ 4.4 พื้นที่ที่มีการออกโฉนดที่ดิน



ตุ๊กแกทำให้ที่คั่นบริเวณนี้ถูกรอบคอบ

ในปี พ.ศ.2545 กลุ่มทุนเจ้าของกรรมสิทธิ์ต้องการใช้ที่ดินในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจึงเข้าไปแสดงสิทธิกับชาวเล เพื่อให้ชาวเลย้ายออก แต่ชาวเลไม่ยอมย้ายออก

เนื่องจากชาวเลเชื่อว่าเขายังคงมีสิทธิ์อาศัยอยู่บนที่ดินดังกล่าวเนื่องจากอาศัยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ จึงเกิดเป็นปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์และเอกสารสิทธิเหนือที่ดินบริเวณแหลมตุ๊กแกในปัจจุบัน เมื่อกลุ่มทุนพยายามใช้กฎหมายบังคับให้ชาวเลย้ายไปอยู่ที่บริเวณอื่น ทำให้ชาวเลต้องรวมตัวกันขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัดภูเก็ตช่วยเหลือในเรื่องสิทธิการครอบครองที่ดินที่พวกเขาได้อาศัยมาหลายชั่วอายุคน ขณะนี้ทางจังหวัดร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกำลังพยายามหาช่องทางช่วยเหลือ ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินให้กับชาวเลแหลมตุ๊กแก โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎาเป็นหน่วยงานหลักร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องวางแผนจัดซื้อที่ดินบริเวณดังกล่าวเพื่อให้ชาวเลเช่าในราคาถูกต่อไป

จากข้อมูลดังกล่าว สรุปได้ว่าเจ้าหน้าที่ที่ดิน ไม่ได้กีดกันแต่ความไม่รู้ของชาวเลและความไม่ใส่ใจของเจ้าหน้าที่ที่ดินในขณะนั้นทำให้ชาวเลเสียสิทธิ

2.1.4 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมและความสะดวกในชีวิต โดยชาวเลได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกผ่านบริการของรัฐ ดังนี้

ถนน ปัจจุบันมีถนนตัดเข้าถึงชุมชนชาวเลในจังหวัดภูเก็ต สภาพถนนใช้งานได้ดี ทำให้มีรถรับจ้างและรถประจำทางวิ่งผ่าน ประกอบกับชาวเลที่มีฐานะจะซื้อรถจักรยานและรถจักรยานยนต์ใช้ในการเดินทาง ทำให้การคมนาคมระหว่างชุมชนชาวเลกับตัวเมืองมีความสะดวกพอสมควร

ไฟฟ้า ปัจจุบันชุมชนชาวเลมีไฟฟ้าใช้จากการติดตั้งของการไฟฟ้า ภูเก็ต

ประปา ปัจจุบันชาวเลไม่มีน้ำประปาใช้ และไม่สามารถใช้น้ำบาดาลสำหรับดื่มกินได้ เนื่องจากปัญหาน้ำทะเลซึม ชาวเลจึงต้องหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคจากภายนอกชุมชน ทั้งการซื้อน้ำและการใช้น้ำจากแหล่งน้ำในบริเวณรอบ ๆ ชุมชน ดังคำกล่าวของนางจิว ประโม่งกิจ ที่ว่า

“เรามีปัญหาเรื่องน้ำกิน น้ำใช้ เราลำบากมาก คอยประปาภูมิภาคเข้าหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ถึงวันนี้ยังไม่ได้ใช้เลย เราต้องซื้อน้ำ ตกเดือนละ 5-6 ครั้ง ใ้ละ 60-100 บาท ยิ่งหน้าแล้งเราลำบากมาก เพราะน้ำไม่พอใช้”

ทอระบายน้ำ พบว่าปัจจุบันชุมชนชาวเลไม่มีทอระบายน้ำทิ้ง แต่พบว่าชุมชนไม่มีปัญหาในเรื่องน้ำขัง เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่ลาดยาวลงทะเล และบ้านสร้างอยู่บนพื้นทรายทำให้น้ำทิ้งจากบ้านเรือนซึมลงพื้นดินและระบายออกสู่ทะเล จึงไม่เกิดปัญหาน้ำขังในพื้นที่

ห้องน้ำ พบว่าชาวเลส่วนใหญ่ใช้ห้องน้ำสาธารณะที่ดำเนินการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา ปัจจุบันมีห้องน้ำประมาณ 30 หลัง ในขณะที่มีประชากรในชุมชนจำนวน 1,330 คน (ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน ระดับหมู่บ้าน (จปฐ.) : 2546: 1) โดยชาวเลมองว่าไม่เป็นปัญหา แต่องค์การบริหารส่วนตำบลจะสร้างห้องน้ำเพิ่มขึ้นในอนาคต

การจัดเก็บขยะชุมชน ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎาจัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ในชุมชนชาวเลเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ แต่ด้านหลังชุมชนยังคงมีขยะจำนวนมาก เนื่องจากรถขยะไม่สามารถเข้าถึงด้านหลังชุมชน

จากผลการศึกษาการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านการรักษาจารีตประเพณี ที่อยู่อาศัย นโยบายเกี่ยวกับที่ดิน และการดูแลสิ่งแวดล้อมในชีวิตรุ่นก่อน ๆ นั้น เสมือนว่าชาวเลได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในทุกด้านอย่างเท่าเทียม และไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากหน่วยงานในภาครัฐ ในด้านการรักษาจารีตประเพณี ชาวเลยังคงรักษารูปแบบจารีตประเพณีส่วนใหญ่ของตนเองไว้ ถึงแม้ว่าบางประเพณีจะผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย หรือบางประเพณีจะหาได้ยากในปัจจุบันก็ตาม ซึ่งการหายไปของจารีตประเพณีหรือการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะการห้ามหรือขัดขวางจากรัฐและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยชาวเลมีสิทธิที่จะปฏิบัติจารีตประเพณีของตนเองได้โดยอิสระ ส่วนในด้านที่อยู่อาศัยนั้น ชาวเลมีอิสระในการปลูกสร้างบ้านแบบใดก็ได้โดยมิได้ถูกบังคับหรือขัดขวางจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัจจุบันชาวเลนิยมปลูกสร้างที่อยู่อาศัยแบบกึ่งทันสมัยและแบบทันสมัยมากกว่าการปลูกสร้างบ้านแบบดั้งเดิม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ เป็นเพราะการติดต่อกับสังคมภายนอกและการรับเอาความทันสมัยผ่านวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนไทยทั่วไปเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจิราพร บุตรสันต์ (2529: บทคัดย่อ) ที่พบว่าชาวเลอยากเปลี่ยนแปลงตนเองให้กับชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ และผลการศึกษาของอร กุ้งแก้ว (2522: บทคัดย่อ) และ Hinshiranan (1996: 231) ที่พบว่าชาวเลรับสิ่งใหม่และความทันสมัยจากภายนอกชุมชน ส่งผลให้จารีตประเพณีและลักษณะที่อยู่อาศัยของชาวเลเปลี่ยนแปลงไป กรณีที่ดิน ชาวเลยังคงมีปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์และเอกสารสิทธิในที่ดิน ในขณะที่ภาครัฐกำลังดำเนินการแก้ปัญหาในเรื่องนี้อยู่ ในด้านสิ่งแวดล้อม ภาครัฐได้จัดให้บริการเช่นเดียวกับชุมชนอื่น ๆ อย่างไรก็ตามด้วยความด้อยกว่าทางฐานะ เศรษฐกิจและความรู้ ชาวเลจึงไม่สามารถเข้าถึงสิทธิที่รัฐจัดให้ครบสมบูรณ์

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ทำงานในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชาวเล อันประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต

ประมงจังหวัดภูเก็ต กองกำกับการตำรวจจังหวัดภูเก็ต สถานีอนามัยเกาะสิเหร่ และ โรงเรียนเกาะสิเหร่ ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

(1) องค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลที่รับผิดชอบดูแลชุมชนชาวเล คือ องค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา โดยได้จัดสรรเงินสนับสนุนเพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชาวเล ด้วยการบูรณะศาลพระภูมิที่ชาวเลนับถือบริเวณเชิงเขา จัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังปัญหาของชุมชนชาวเล ปรับปรุงถนนทางเข้าชุมชน จัดบริการน้ำประปาสำหรับอุปโภคบริโภค จัดสร้างศาลาอเนกประสงค์ จัดสร้างห้องน้ำสำหรับชุมชน จัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในเขตรับผิดชอบ โดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อชาวเลที่มีบัตรประชาชนเหมือนคนไทยทั่วไป ดังคำกล่าวของ สัมพันธ์ นักสืบ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา กล่าวว่า “ออบอดอ ดูแลชาวไทยใหม่เช่นเดียวกับคนไทยในหมู่อื่น ๆ จัดสาธารณูปโภคให้เหมือนกัน มีไฟฟ้า มีอาคารอเนกประสงค์ มีน้ำประปา มีรถจากออบอดอเข้าไปเก็บขยะให้ทุกวันในตอนเย็น เราจัดให้เหมือนกัน”

นายเจริญ แซ่อึ้ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา กล่าวว่า “ชาวไทยใหม่ ที่เกาะสิเหร่ได้รับการดูแลในทุกด้านอย่างดี มีการสนับสนุนการจัดพระเพณีลอยเรือ เราจัดโครงการและออบอดอก็เข้าไปร่วม ให้งบสนับสนุนทุกปี ออบอดอเห็นว่าประเพณีลอยเรือสมควรอนุรักษ์ไว้ น่าจะชักชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชม เรื่องอื่น ๆ เราก็ดูแลดี แม้แต่เรื่องที่ดินเราก็พยายามช่วยเหลือ กำลังหาทางดำเนินการอยู่”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงว่าองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา ได้จัดสาธารณูปโภค และจัดให้บริการด้านอื่น ๆ แก่ชาวเลเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป ตามสิทธิที่พลเมืองไทยควรได้รับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(2) สำนักงานที่ดินจังหวัด

ชาวเลเข้ามาติดต่อกับทางราชการน้อยครั้ง รวมทั้งสำนักงานที่ดินด้วย แต่ทุกครั้งที่เข้ามาติดต่อก็จะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับประชาชนคนอื่น ๆ สำหรับเรื่องที่ดินพบว่า ปัจจุบันชาวเลไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตนเองอยู่อาศัย โดยที่ดินดังกล่าวเป็นของกลุ่มทุน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของละเอียด กิตติยานันท์ (2529: บทคัดย่อ) และจรัส ทองจีน (2536: 136) ที่พบว่าชาวเลทุกครัวเรือนไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน อาศัยปลูกสร้างบ้านเรือนอยู่ในที่ดินของนายทุน

นายจรูญ ลิ้มสกุล ได้กล่าวถึงชาวเลในกรณีปัญหาที่ดินว่า “กว่าเขาจะประกาศให้โฉนด ขึ้นตอนใช้เวลานาน ช่วงไปยื่นขอเอกสารสิทธิก็ใช้เวลา ช่วงประกาศก็ใช้เวลา

คัดค้าน กว่าจะออกโฉนดใบหนึ่งก็ใช้เวลานาน ทำอะไรอยู่ ไม่ไปใช้สิทธิของตัวเอง พอออกโฉนดให้คนอื่นไปแล้วถึงมาโวยวาย”

นายสุพจน์ สุวรรณโชติ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต กล่าวถึงการหาแนวทางแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชาวเลร่วมกันระหว่าง จังหวัดภูเก็ต ที่ดินจังหวัดภูเก็ต องค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎาว่า “ปัญหาที่อยู่อาศัยชาวไทยใหม่ ถ้าองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา จะซื้อที่ดินแปลงดังกล่าวจากเอกชน เพื่อนำมาจัดสรรให้ชาวเล ก็ทำได้โดย ซื้อมาแล้วแบ่งให้ชาวเลเช่า คิดค่าเช่าถูกเช่นปีละ 1 บาท เป็นระยะเวลานาน”

นอกจากนี้ นายสุพจน์ สุวรรณโชติ ยังกล่าวถึง แนวทางการแก้ปัญหากรณีปัญหาในการเดินทางไปฝั่งศพชาวไทยใหม่ โดยกล่าวว่า “แนวทางแก้ไขคือ ให้พิสูจน์ให้ได้ว่าเส้นทางที่จะใช้เดินทางไปยังสถานที่ฝั่งศพนั้น ไม่มีเส้นทางอื่นแล้วจริง ก็ให้ร้องต่อศาลให้ที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นภาวะจำยอม

นอกจากจากนี้ นายสัมพันธ์ นักสืบ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา กล่าวว่า “สำหรับปัญหานี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎาได้วางแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการจะจัดซื้อที่ดินบริเวณที่ชาวเลอาศัยอยู่ในปัจจุบันจากกลุ่มทุนในราคาเป็นธรรม เพื่อให้ชาวเลเช่าอยู่ในราคาถูก”

จากคำกล่าวของ นายสุพจน์ สุวรรณโชติ และนายจรูญ ถิมสกุล แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ที่ดินคิดว่าเขาได้ทำหน้าที่ครบถ้วน ถูกต้องตามกฎหมายทุกประการแล้ว แต่ชาวเลไม่ไปร้องขอออกเอกสารสิทธิของตน ในขณะที่เดียวกันเอกชนได้ไปร้องขอออกเอกสารสิทธิบนที่ดินแปลงดังกล่าว และชาวเลก็ไม่ได้ร้องคัดค้าน ส่งผลให้เจ้าหน้าที่ที่ดินต้องออกเอกสารสิทธิให้กับเอกชนตามกฎหมาย จากการศึกษาพบว่ากรณีที่ชาวเลไม่ไปร้องขอออกเอกสารสิทธิและไม่ไปร้องคัดค้านเมื่อเอกชนไปร้องขอออกเอกสารสิทธิ เนื่องจากชาวเลไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ จึงไม่สามารถใช้สิทธิดังกล่าวได้ ดังนั้นเจ้าหน้าที่ที่ดินต้องไปให้คำแนะนำแก่ชาวเลถึงสิทธิที่ชาวเลมีและวิธีการให้ได้มาซึ่งเอกสารสิทธิในที่ดิน

(3) สำนักงานประมงจังหวัด

เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อชาวเลเช่นเดียวกับประชาชนอื่น ๆ ที่มาติดต่อ โดยคิดเสมอว่าชาวเลเป็นคนไทยเช่นกัน ดังคำกล่าวของ นายขวัญไชย อยู่ดี นักวิชาการประมง สำนักงานประมงจังหวัดภูเก็ต “ชาวเล สามารถวางอวน วางลอบได้ตามปกติ จับปลา จับสัตว์น้ำได้ตามปกติ เหมือนกับคนไทยทั่วไป ที่ไปห้ามหรือไปจับกุม ก็พวกชาวเลที่ไชยาเบือเมาในพื้นที่ปะการัง คำน้าจับกุ้งมังกรในพื้นที่ปะการัง แล้วก็จับปลาสวยงามไปขาย ทั้งที่ห้ามแล้วก็ไม่ฟัง ตอนนีปลาสวยงามไม่ค่อยขึ้นที่ภูเก็ต แต่ไปขึ้นที่อื่นแทน ผมก็เป็นห่วง ชาวเลแหลมตึกเกาะชอบไป

วางอวน ลอบดักปลาตามช่องทางการเดินเรือ กล่าวว่าเรือจะชนอุปกรณ์จับปลาดจนเสียหาย ก็เข้าไปเตือน เข้าไปบอกก็ไม่ฟัง”

จากคำกล่าวของ นายขวัญไชย อยู่ดี แสดงว่า เจ้าหน้าที่ประมงให้สิทธิในการทำประมงแก่ชาวเล เช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป แต่ชาวเลทำผิดกฎหมายบ่อยครั้ง โดยเฉพาะการทำประมงชายฝั่ง ตามแนวปะการัง การลักลอบจับปลาสวยงาม

(4) หน่วยงานด้านสาธารณสุข

ชาวเลที่มีบัตรประชาชนและมีบัตรประกันสุขภาพ สามารถเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขได้อย่างเท่าเทียม โดยเจ้าหน้าที่อนามัยรพช.และสาธารณสุขจังหวัดภูเก็ต ได้ดูแลด้านสุขภาพอนามัยของชาวเลด้วยการออกเยี่ยมบ้าน ตรวจโรคเบาหวาน วัดความดัน ให้ภูมิคุ้มกันโรค รับฝากครรภ์ วางแผนครอบครัว ดังคำกล่าวของ นายสุรพงศ์ ไชยมงคล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อนามัยรพช. กล่าวว่า “เจ้าหน้าที่อนามัยลงไปตรวจเยี่ยมในหมู่บ้านทุกเดือน เดือนละ 2 ครั้ง จัดรวมกลุ่ม จัดให้มีอาสาสมัครในหมู่บ้าน ให้ความรู้เรื่องการกิน การอยู่ การเข้าห้องน้ำ การกำจัดลูกน้ำยุงลาย ที่ผ่านมายังไปให้ความรู้เรื่องเบาหวานอยู่ แต่ก็เป็นอย่างนี้แหละ อนามัยเราจัดให้วัคซีนทุกวันพุธ ชาวเลก็นั่งรถพ่วงพาลูกมาฉีดวัคซีนอยู่ เราให้บริการเขาอย่างดี เหมือนกันทุกคน ทุกหมู่บ้านนั่นแหละ สำหรับคนเป็นวัณโรคปอดผมก็จัดเจ้าหน้าที่เอายาไปให้ถึงบ้านทุกวัน”

นางสาวศุภวรรณ ต้นสกุล นักวิชาการศึกษาโรงพยาบาลวชิระภูเก็ต กล่าวว่า “ทางโรงพยาบาลวชิระ ได้จัดอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มชาวเลที่มารับยาประจำ ให้เขาสะดวกวันไหนก็ได้ในเวลาราชการ ให้นัดมาสองเดือนครั้ง หรือเดือนละครั้งแล้วแต่อาการของโรค ให้เขาสะดวกในการเดินทางเพราะชาวเลเขามาพร้อมกัน เขาต้องมีล่ามมา แต่ต้องมาเข้าคิวตามปกติเหมือนคนทั่วไป เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลปฏิบัติกับชาวเลเหมือนคนทั่วไป มีบัตรประกันสุขภาพเหมือนคนทั่วไป ชาวเลที่ติดเชื้อเอชไอวี ก็ได้รับการดูแลด้านสุขภาพ ได้รับยาต้านไวรัสเอชไอวี เช่นเดียวกับผู้ป่วยอื่น ๆ “

นางวรรณ อำนวยผล นักวิชาการสาธารณสุขโรงพยาบาลวชิระภูเก็ต “สำหรับผู้ป่วยวัณโรคปอด เราจะมีทีมในการดูแลผู้ป่วยถึงบ้าน ชาวเลที่เป็นวัณโรคปอดเหมือนกัน เราจัดเจ้าหน้าที่ไปให้ยากับผู้ป่วยที่ไม่สะดวกในการเดินทางมากินยาที่โรงพยาบาลถึงบ้าน สำหรับชาวเลให้มากินยาที่โรงพยาบาลวชิระก็ได้ ที่สถานีอนามัยรพช.ก็ได้ ถ้าชาวเลไม่มากินจะมีทีมติดตามเข้าไปดูแลที่บ้าน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติเหมือนกับผู้ป่วยทุกคน ไม่ว่าคนไทยหรือชาวต่างชาติ เช่น พม่า ลาว ที่เข้ามาขายแรงงานในจังหวัดภูเก็ต”

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้ให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ชาวเลเช่นเดียวกับคนไทยทั่วไป จัดวันตรวจโรคเบาหวานและรับยาให้เดือนละครั้ง

เพื่ออำนวยความสะดวก และประหยัดค่าใช้จ่ายให้กับชาวเล แต่ชาวเลยังมีปัญหาด้านสุขอนามัยอยู่ เนื่องจากชาวเลส่วนใหญ่จะอาศัยรวมกันเฉพาะในกลุ่มชาวเล ทั้งเศษปลา เศษเปลือกหอย และอื่น ๆ ในชุมชน ทำให้ที่อยู่อาศัยของชาวเลไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จรัส ทองจีน (2536: 163) ที่พบว่าชาวเลทุกครัวเรือนมีบ้านเรือนแออัดและสกปรก ในการทำกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ร่วมกัน พบว่าชาวเลไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าชาวเลในหมู่บ้านร่วมเป็นเจ้าหน้าทีอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านจำนวน 3 คน ปัจจุบันชาวเลในหมู่บ้านแหลมตุ๊กแก ประมาณ 7-8 คนเป็นโรคน้ำหนึบ อันเกิดจากการดื่มน้ำ ซึ่งชาวเลเองไม่มีความรู้และความสามารถที่จะป้องกันตัวเองได้ และชาวเลส่วนใหญ่เป็น โรคอ้วนซึ่งเกิดจากกรรมพันธุ์ พฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน ขาดการออกกำลังกายเนื่องจากขาดความรู้ด้านสุขภาพที่เพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานด้านสาธารณสุขต้องเข้าไปให้ความรู้ เตือนภัยสุขภาพและแนะนำแนวทางการดูแลสุขภาพแก่ชาวเล ตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่ชาวเลสมควรได้รับอย่างเพียงพอ

(5) โรงเรียน

โรงเรียนเกาะสีหะได้สนับสนุนให้เด็กชาวเลเข้ารับการศึกษาดูด้วยการให้ทุนการศึกษา เครื่องแบบนักเรียน และอาหารกลางวัน รวมทั้งจัดให้เด็กชาวเลได้เรียนชั้นอนุบาล เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา แต่ผู้ปกครองชาวเลไม่นิยมส่งบุตรหลานเข้าเตรียมความพร้อมในชั้นอนุบาลมากนัก โดยจะให้บุตรหลานเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาตามกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ แต่พบปัญหาการลาออกกลางคัน เพราะผู้ปกครองส่วนใหญ่มีฐานะยากจน และไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา ต้องการให้เด็กช่วยในการทำงานมากกว่า นอกจากนี้ยังมีปัญหาการขาดเรียนบ่อยในช่วงวันงานประเพณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประเพณีลอยเรือสะเดาะเคราะห์ ซึ่งทางโรงเรียนเห็นว่าประเพณีเหล่านั้นเป็นสิ่งที่ดี น่าจะอนุรักษ์ไว้ แต่ไม่อยากจะให้นักเรียนขาดเรียนจนเป็นปัญหาการเรียน

ดังคำกล่าวของ นายธีรพงศ์ วันดาว รองผู้อำนวยการโรงเรียนเกาะสีหะ กล่าวว่า “ทางโรงเรียน จัดหาทุนให้นักเรียนที่ยากจนทุกคน สำหรับนักเรียนที่เป็นชาวเล มีอยู่ 146 คน ได้ทุนทุกคน เราดูแลทุกอย่างเหมือนกัน เด็กชาวเลชอบออกกลางคัน ไม่ค่อยมาโรงเรียน ถ้าเป็นวันประเพณีของเขา นักเรียนจะขาดเรียนไปร่วมงานประเพณีเพราะผู้ปกครองบังคับ ผมก็เห็นด้วยในการอนุรักษ์ประเพณีไว้แต่ไม่ควรให้เด็กขาดเรียน โรงเรียนจัดให้นักเรียนหรือเด็กที่ยากเรียนทุกคนต้องได้เรียน ผมต้องดูแลอาหารที่เขานำมาขายให้นักเรียนกิน จัดอาหารกลางวันให้นักเรียน ตอนนี้ก็มีนักเรียนชาวเลบางคนที่ได้รับทุนออกไปแล้ว ทุนก็ยังค้างอยู่”

นายสมมาตร เมืองเพชร ครูประจำโรงเรียนเกาะสีหะ กล่าวว่า “ผมสอนเหมือนกัน ไม่มีอะไรแตกต่างกัน นักเรียนทุกคนของเราได้รับการดูแลเหมือน ๆ กัน เมื่อเปิดเก้าอี้ที่

ผ่านมา ผมเคยแยกสอนเนื่องจากมีนักเรียนที่เรียนชั้นเดียวกันสองห้องเท่า ๆ กันเลยแยกชาวเลออกมาห้องหนึ่ง คิดว่าจะสามารถพัฒนาเขาได้ตามศักยภาพของเขา แต่พบว่าพอแยกอยู่เฉพาะพวก เขา เขาจะทะเลาะกันเองในกลุ่ม และไม่ค่อยพูดค่อยถาม ปีถัดไปเลยเลิก นำมาสอนแบบคณะเหมือนเดิม ช่วงไหนมีพิธีทำบุญนักเรียนจะขาดหมด เขาไปรับบุญเป็นความเชื่อของเขาที่ผู้ปกครองบังคับให้นักเรียนไปรับบุญ”

นายประมุข ผู้อำนวยการโรงเรียนเกาะสีเฮอร์ กล่าวว่า”ทางโรงเรียน ดูแลนักเรียนทุกคนเท่าเทียมกัน จัดอาหารกลางวันให้ จัดหาทุนให้กับนักเรียนที่ยากจน ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชุมชน มีโครงการจะจัดสอนการร่ำร้องเงืง นอกจากนี้ ทางโรงเรียนยังเข้าไปดูแลให้ความช่วยเหลือชุมชนชาวเลในเรื่องอื่น ๆ เช่น การทำความสะอาดชุมชน และการเก็บขยะในชุมชน แนะนำความรู้เบื้องต้นในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพให้กับชาวเล ผมคิดว่าชาวเลก็เป็นคนไทยเช่นเดียวกับคนไทยคนอื่น ๆ แต่ชาวเลควรปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่างให้สามารถเข้ากับสังคมบ้าง”

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงว่าชาวเลได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในด้านการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับคนไทยอื่นๆ แต่จากผลการศึกษาพบว่านักเรียนชาวเลจะออกกลางคันมากกว่านักเรียนคนไทยอื่น ๆ เพราะผู้ปกครองของนักเรียนเหล่านี้ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา ดังนั้นครูควรจะทำให้ความรู้แก่นักเรียนและผู้ปกครองจนสามารถรับสิทธิทางการศึกษาได้ตามสิทธิ

2.2 ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย

ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย หมายถึง บุคคลที่สืบเชื้อสายมาจากชาวเล มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบชาวเล แต่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนและอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านชาวไทยใหม่ หมู่ที่ 4 ตำบลรัชฎา อำเภอมือเมือง จังหวัดภูเก็ต เช่นเดียวกับกลุ่มแรก มีจำนวน 29 คน

2.2.1 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ด้านการรักษาจารีตประเพณี พบว่า ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยยังคงรักษาเอกลักษณ์ด้านจารีตประเพณีบางด้านของตนเอาไว้ เหมือนกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็น การเกิด การแต่งงาน พิธีการทำศพ การลอยเรือสะเดาะเคราะห์ การละเล่นโนราคาบง การละเล่นร้องเงืง จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าปัจจุบันหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ไม่ได้กีดกัน แทรกแซงการปฏิบัติเหล่านี้ トラบใดที่ไม่ละเมิดกฎหมายและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน

2.2.2 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ด้านที่อยู่อาศัย

ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยสามารถสร้างที่อยู่อาศัยได้ตามความเชื่อและวิถีชีวิตของพวกเขาได้เช่นเดียวกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทยและยังอาศัยอยู่บนที่ของเอกชนเช่นเดียวกัน

2.2.3 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ด้านนโยบายเกี่ยวกับที่ดิน จากแนวทางการแก้ปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินให้กับชาวเลแหลมตึกแก็บเบื้องต้น ประกอบกับกฎหมายที่ดิน ส่งผลให้ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยไม่สามารถรับสิทธิตรงนี้ได้ในอนาคต

2.2.4 การรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ด้านการดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิต ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกผ่านบริการของรัฐ สามารถใช้ถนน ไฟฟ้า ห้องน้ำ บริการการจัดเก็บขยะชุมชน เช่นเดียวกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย

จากผลการศึกษาการรับรองและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในด้านการรักษาจารีตประเพณี ที่อยู่อาศัย นโยบายเกี่ยวกับที่ดิน และการดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตนั้น พบว่าชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่รัฐจัดให้เหมือนกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทยทั่วไป เว้นแต่สิทธิในการเข้าถึงบริการของรัฐเป็นรายบุคคล

จากการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ที่ดินจังหวัด เจ้าหน้าที่อนามัย เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ครู ในด้านที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) องค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลที่รับผิดชอบดูแลชุมชนชาวเล คือ องค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา ได้จัดสรรเงินสนับสนุนเพื่อสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของชาวเล ด้วยการบูรณะศาลพระภูมิที่ชาวเลนับถือบริเวณเชิงเขา จัดเวทีประชาคมเพื่อรับฟังปัญหาของชุมชนชาวเล ปรับปรุงถนนทางเข้าชุมชน จัดบริการน้ำประปาสำหรับอุปโภคบริโภค จัดสร้างศาลาอเนกประสงค์ จัดสร้างห้องน้ำสำหรับชุมชน จัดเก็บขยะและสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ เหมือนกับชุมชนอื่น ๆ ในเขตรับผิดชอบ โดยเจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยเหมือนชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย ดังคำกล่าวของ สัมพันธ์ นักสืบ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา กล่าวว่า “เราไม่แยกชาวไทยใหม่ที่มีบัตรกับไม่มีบัตร ออบอดอให้บริการรวม ๆ กันไป ชาวไทยใหม่ที่ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชนสามารถใช้สาธารณูปโภคได้เหมือนกันทุกอย่าง”

นายเจริญ แซ่อึ้ง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา กล่าวว่า “ชาวไทยใหม่ที่ไม่มีบัตร ก็เข้าร่วมประเพณีลอยเรือได้เช่นเดียวกัน เราไม่ห้าม ไม่กีดกัน”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงว่าองค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎา ได้จัดสาธารณูปโภค และจัดให้บริการด้านอื่น ๆ แก่ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยเช่นเดียวกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย

(2) สำนักงานที่ดินจังหวัด

กรณีชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย เจ้าหน้าที่ที่ดินแนะนำให้ไปดำเนินการทำบัตรประจำตัวประชาชนให้เรียบร้อยก่อนแล้วจะมีสิทธิเหมือนชาวเลที่มีบัตรประจำตัวประชาชนดังคำกล่าวของ

นายจรูญ ลิ้มสกุล ได้กล่าวถึงชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยในกรณีปัญหาที่ดินว่า “ไม่มีบัตร จะมาเรียกร้องสิทธิอะไร ไปทำบัตรประชาชนมาก่อน”

นายสุพจน์ สุวรรณโชติ เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต กล่าวถึงการหาแนวทางแก้ปัญหาที่อยู่อาศัยของชาวเลร่วมกันระหว่าง จังหวัดภูเก็ต ที่ดินจังหวัดภูเก็ต องค์การบริหารส่วนตำบลรัชฎาว่า “ทำบัตรประชาชนให้เรียบร้อย แล้วค่อยดำเนินการด้านที่อยู่อาศัย”

(3) สำนักงานประมงจังหวัด

เจ้าหน้าที่ปฏิบัติต่อชาวเลเช่นเดียวกับประชาชนอื่น ๆ ที่มาติดต่อ โดยคิดเสมอว่าชาวเลก็เป็นคนไทยเช่นกัน ไม่มีชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยมาติดต่อกับทางประมงจังหวัดดังคำกล่าวของ นายขวัญไชย อยู่ดี นักวิชาการประมง สำนักงานประมงจังหวัดภูเก็ต “ชาวเลที่มาติดต่อส่วนใหญ่เป็นตัวแทน แต่นาน ๆ ครั้ง ประมงไม่ได้สนใจว่าชาวเลเขามีบัตรหรือไม่ เราสนใจเพียงว่าเขาทำผิดกฎหมายประมงหรือไม่ผิด ถ้าผิดก็จับ ถ้าไม่มีบัตรก็ส่งให้ตอมอ ชาวพม่ายังสามารถทำการประมงในน่านน้ำสากลได้ คนต่างด้าวยังเข้ามาประกอบอาชีพประมงได้ ประมงไม่ได้สนใจว่าเป็นใคร สนใจแต่ทำผิดกฎหมายหรือไม่ จับปลายสวยงามหรือไม่ ทำลายปะการังหรือไม่เท่านั้น”

จากคำกล่าวของ นายขวัญไชย อยู่ดี แสดงว่าเจ้าหน้าที่ประมงให้สิทธิในการทำประมงแก่ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย โดยไม่มีการกีดกันการประกอบอาชีพ หรือส่งเสริมเป็นกรณีพิเศษแต่อย่างใด ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยไม่ได้ถูกกีดกันแกล้งโดยเจ้าหน้าที่ประมงแต่ประการใด

(4) หน่วยงานด้านสาธารณสุข

ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยจะไม่มีบัตรประกันสุขภาพ เมื่อเจ็บป่วยจะไม่กล้ามารักษาที่โรงพยาบาลของรัฐ แต่จะไปซื้อยาจากร้านขายยากินเอง เมื่อประสบอุบัติเหตุและต้อง

เข้าโรงพยาบาลจะไม่ได้รับสิทธิประกันสุขภาพ แต่เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลจะแนะนำไปหาประกันสังคมให้ดำเนินการต่อให้ เช่นเดียวคนต่างด้าว ที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย ดังคำกล่าวของ สุรพงษ์ ไชยมงคลเจ้าหน้าที่สาธารณสุข อนามัยรณรงค์ กล่าวว่า “เจ้าหน้าที่อนามัยลงไปให้ความรู้ทุกคน เจ้าหน้าที่ไม่เลือกว่ามีบัตรไม่มีบัตร ตอนไม่สบายเล็ก ๆ น้อย ๆ เราก็ให้ลงชื่อรับยาไว้ ให้ยาไปกิน ชาวเลมาหาเราเราดูแลทุกคน ไม่ได้เกี่ยงเพียงแต่ถ้าอาการหนักก็จะแนะนำให้ไปโรงพยาบาลวชิระ เจ้าหน้าที่ลงไปป้องกันขงลายให้ทุกครัวเรือนไม่ได้ถามหรือถามบัตรไม่มีบัตร จริง ๆ แล้วเราก็พยายามอยู่ที่จะทำให้ชาวเลทุกคนมีบัตรประชาชนทุกคน จะได้ใช้สิทธิด้านอื่น ๆ ในฐานะพลเมืองเหมือนคนไทยทั่วไป”

นางสาวสุวรรณ ดันสกุล นักวิชาการ โรงพยาบาลวชิระภูเก็ต กล่าวว่า “ถ้าคนป่วยไม่มีบัตรประกันสุขภาพทางโรงพยาบาลวชิระ จะแนะนำให้ไปคุยกับประกันสังคม เพื่อให้ประกันสังคมช่วยเหลือ แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเจอ จะเจอก็ในกรณีประสบอุบัติเหตุ ซึ่งเราดูแลในเบื้องต้นก่อนอยู่แล้วโดยไม่ได้สนใจว่าเขาเป็นใคร”

นางวรรณ อำนวยผล นักวิชาการสาธารณสุข โรงพยาบาลวชิระภูเก็ต “ชาวเลที่ไม่มีบัตรเป็นวัน โรคปอด เราก็ไปดูแลผู้ป่วยถึงบ้านเหมือนกัน เราไม่ได้แยกถ้าเป็นผู้ป่วยก็ต้องดูแล โดยเฉพาะวันโรคปอดต้องควบคุมให้กินยาให้ตรงเวลา ไม่นั้นไม่หายแล้วจะแพร่ไปหาคนอื่น ๆ ด้วย”

จากข้อมูลดังกล่าว แสดงว่าเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้ให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทยเช่นเดียวกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย ในฐานะที่เป็นมนุษย์คนหนึ่ง

(5) โรงเรียน

โรงเรียนเกาะสิเหร่ได้ให้โอกาสเด็กทุกคนที่อายุครบตามเกณฑ์ เข้าเรียนที่โรงเรียนเกาะสิเหร่ได้ พร้อมทั้งให้ทุนสนับสนุนกรณีอยู่ในเงื่อนไขของนักเรียนที่ควรได้รับทุน ดังคำกล่าวของ นายธีรพงศ์ วันดาว รองผู้อำนวยการ โรงเรียนเกาะสิเหร่ กล่าวว่า “ทางโรงเรียนจัดหาทุนให้นักเรียนที่ยากจนทุกทุกคน นักเรียนที่ไม่มีเลขบัตรประชาชน โรงเรียนรับเข้ามาแล้วยังจัดสรรทุนให้ด้วย โรงเรียนไม่ได้สนใจว่าคุณเป็นใคร ถ้าแสดงได้ว่ามีอายุครบตามเกณฑ์และต้องการจะเรียน ทางโรงเรียนก็ให้เรียน”

นายสมมาตร เมืองเพชร ครูประจำโรงเรียนเกาะสิเหร่ กล่าวว่า “เราสอนเหมือนกันไม่ได้แยก ว่ามีบัตรหรือไม่มีบัตร โรงเรียนดูแลทุกคนเท่าเทียมกัน”

นายประมุข ผู้อำนวยการโรงเรียนเกาะสิเหร่ กล่าวว่า “นักเรียนที่ไม่มีเลขบัตรประจำตัวประชาชน โรงเรียนก็ให้เรียนและเก็บหลักฐานการเรียนไว้ให้ แต่ไม่สามารถออก

ใบรับรองการจบให้ได้ เมื่อเด็กคนนี้มีบัตรประชาชนแล้ว ทางโรงเรียนจึงนำหลักฐานการเรียนมาให้ใบรับรองย้อนหลังได้”

จากคำกล่าวข้างต้น แสดงว่าโรงเรียนให้การศึกษาแก่ชาวเลที่ไม่ได้เป็นพลเมืองไทย ตามสิทธิความเป็นมนุษย์ แต่ไม่สามารถออกใบรับรองการจบการศึกษาให้ได้

ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาตรา 8 ที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้ความรับรองว่าสมาชิกของชนกลุ่มน้อยมีสิทธิเช่นเดียวกับคนทั้งหลาย มีสิทธิในการดำรงชีวิตอย่างเสมอภาคเท่าเทียม และมีหลักประกันในความเสมอภาคนั้น (สมาคมสิทธิเสรีภาพของประชาชน: 2535: 6) กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบล ได้รับรอง กลุ่มครอง และเคารพสิทธิของชาวเลในการรักษาเอกลักษณ์ ประเพณี ภาษา มรดกทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของชาวเล ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือในนโยบายเกี่ยวกับที่ดินร่วมกับสำนักงานที่ดินจังหวัด เพื่อให้ชาวเลได้มีกรรมสิทธิในที่ดิน ในขณะที่สำนักงานประมงจังหวัด ดูแลในเรื่องการประกอบอาชีพของชาวเล ส่วนหน่วยงานด้านสาธารณสุข ดูแลด้านสุขภาพอนามัยทั้งการรักษาและการป้องกันโรคให้แก่ชาวเล โรงเรียนดูแลเรื่องการศึกษาให้กับเด็กชาวเล และการให้ความรู้ด้านต่าง ๆ แก่ชาวเล โดยภาพรวมแล้วเจ้าหน้าที่ของรัฐตระหนักถึงความเป็นพลเมืองไทยของชาวเล และพยายามปฏิบัติกับชาวเลเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติกับพลเมืองไทยคนอื่น ๆ ส่วนในกรณีชาวเลที่ไม่เป็นพลเมืองไทย ชาวเลกลุ่มนี้มีวิถีชีวิตโดยทั่วไปเช่นเดียวกับชาวเลที่เป็นพลเมืองไทย รัฐให้การคุ้มครองในฐานะความเป็นมนุษย์ แต่ขาดการรับรองและคุ้มครองสิทธิ ในฐานะพลเมืองไทย

ตอนที่ 3 การแสดงสิทธิ หน้าที่ และอำนาจทางการเมืองของชาวเลในฐานะพลเมืองไทย

3.1 การแสดงสิทธิของชาวเลในฐานะพลเมืองไทย ได้แก่

3.1.1 สิทธิของบุคคลและสิทธิของบุคคลในครอบครัว

ชาวเลสามารถปฏิบัติตามวัฒนธรรม ปฏิบัติศาสนกิจ พิธีกรรม หรือประเพณีต่าง ๆ ได้โดยไม่ถูกห้ามหรือขัดขวางจากภาครัฐ ดังคำกล่าวของนางสารภี ประโมทกิจ ที่ว่า

“เราสามารถจัดงานประเพณีได้ ไม่มีใครห้าม อย่างวันที่ 20 ที่จะถึงก็จะมีงานลอยเรือ”

ปัจจุบันภาครัฐกำลังส่งเสริมงานประเพณีของชาวเล เพื่อเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ซึ่งการส่งเสริมดังกล่าวยังเป็นประเด็นถกเถียงในเรื่องการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานหรือเป็นการรุกรานสิทธิในการปฏิบัติพิธีกรรมตามประเพณี

สำหรับการใช้ภาษา ชาวเลจะพูดภาษาของพวกเขาเฉพาะกับชาวเลด้วยกันเท่านั้น ทั้งนี้เพราะกลัวที่จะถูกดูถูกจากคนนอกชุมชน และคนนอกชุมชนโดยทั่วไปก็ไม่สามารถพูดภาษาชาวเลได้ ในปัจจุบันชาวเลบางส่วนสามารถพูดและฟังภาษาไทยได้ในระดับที่สามารถสื่อสารกับคนนอกชุมชนได้แต่ไม่ชัดเจนนักเนื่องจากชาวเลมีคำศัพท์ที่เข้าใจและนำมาใช้ได้น้อยกว่าคนไทยโดยทั่วไป ชาวเลที่ไม่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนจะไม่สามารถอ่านและเขียนได้ ชาวเลส่วนใหญ่ไม่กล้าพูดกับคนนอกชุมชนเพราะอายที่ตนเองพูดภาษาไทยไม่ชัด

3.1.2 สิทธิในการพิจารณาคดี

ชาวเลจะมีคดีความทางด้านการประกอบอาชีพประมงและการจราจร โดยความผิดด้านการประกอบอาชีพประมงเป็นความผิดเรื่องการจับสัตว์น้ำหวงห้าม สำหรับความผิดในการจราจร พบว่าส่วนมากมีความผิดฐานไม่สวมหมวกนิรภัย ไม่มีใบอนุญาตขับขี่ หรือเกิดอุบัติเหตุ ทั้งนี้เนื่องจากชาวเลส่วนใหญ่ไม่มีใบขับขี่เพราะไปสอบขอใบอนุญาตขับขี่แล้วไม่ผ่านข้อเขียน เนื่องจากไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ และเมื่อมีคดีความชาวเลมักได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา แต่ยังไม่มีความช่วยเหลือจากหน่วยงานใดของภาครัฐที่เข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจังและชัดเจน ดังคำกล่าวของนางจีเย่า ประโมงกิจ ที่ว่า

“พวกเรามากจะ โดนจับเพราะขับรถโดยไม่ใส่หมวก ไม่มีใบขับขี่ ขับรถชนกัน ถ้าเป็นปัญหาใหญ่ ๆ ส.ส. กับ ส.ว. ก็จะมาช่วย” และคำกล่าวของ นายบุญเทียม ประโมงกิจ ที่ว่า

“ลูกเราถูกจับ มันขับรถชนคนตาย ตอนนั้นถูกขังอยู่ในคุก หม่าย (ไม่มี) ใครช่วยเลย ดังก็ไม่มี ไม่รู้จะทำปรีอ ไม่รู้จะไปหาใครช่วย พรรคพวกก็ไม่มี” นางจี๊ว ประโมงกิจ กล่าวถึงกรณีคดีความว่า “หลานถูกจับที่ระนอง ไปหาปลาถึงโน่น ตอนนั้นถูกจับ ไม่รู้ทำปรีอ วันนี้จะไปเยี่ยมมัน ไม่รู้ว่าเขาจะให้มันออกต่อไค ไปเยี่ยมกาไกล เราไม่รู้ทำปรีอขึ้น โรงขึ้นศาลก็ไม่มี พวกก็ไม่มี ไม่รู้จะให้ใครช่วย”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชาวเลมีสิทธิที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการพิจารณาคดีจากรัฐเช่นเดียวกับคนไทยอื่น ๆ ในสังคม แต่ชาวเลเป็นกลุ่มคนที่ด้อยในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา จึงไม่ทราบวิธีการที่จะได้มาซึ่งสิทธินั้น เช่น การขอยกอาญา การรับรองคุ้มครองสิทธิดังกล่าวจึงไม่คุ้มครองเพียงพอต่อสิทธิขั้นพื้นฐานที่ชาวเลพึงจะได้รับจากหน่วยงานของรัฐ

3.1.3 สิทธิในการเข้าถึงบริการของรัฐ

ชาวเลส่วนใหญ่กลัวการติดต่อกับทางราชการ เพราะไม่คุ้นเคยในการพูดจาติดต่อกับคนทั่วไป และไม่เข้าใจระบบบริการของทางราชการ เช่น เมื่อไปติดต่อราชการเพื่อแจ้งเกิดให้กับบุตรที่อำเภอ ชาวเลจะไม่เข้าใจและไม่ทราบว่าต้องไปคดปุมเพื่อรับบัตรลำดับก่อน แล้วมา

รอเรียกเข้ารับบริการตามลำดับ เนื่องจากชาวเลเองไม่มีภาษาเขียนเป็นของตนเอง ความสามารถในการอ่าน และเขียนภาษาไทยมีน้อย ส่วนภาษาเขียนอื่น ๆ ชาวเลไม่สามารถเข้าใจได้ ทำให้ชาวเลไม่เข้าใจขั้นตอน วิธีการในการติดต่อสื่อสารกับทางหน่วยงานราชการ การจะไปสอบถามเจ้าหน้าที่ก็รู้สึกกลัว ๆ กลัว ๆ ทำให้ชาวเลค่อนข้างจะได้รับการบริการจากเจ้าหน้าที่ของรัฐที่แสดงออกถึงความรำคาญหรือแสดงอาการเบื่อหน่ายที่จะให้บริการ นอกจากนี้ ชาวเลบางคนยังเคยถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐบอกให้กลับบ้านโดยการทำมือแบบไล่ให้กลับไป ทำให้ชาวเลรู้สึกอับอาย กลัวการติดต่อกับทางราชการ ดังนั้นในการไปติดต่อกับทางหน่วยงานราชการต่าง ๆ ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะนำลูกบ้านไปติดต่อกับราชการเกือบทุกครั้ง ไม่ว่าจะไปติดต่อกับทางอำเภอเรื่องบัตรประจำตัวประชาชน หรือการไปโรงพยาบาลเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย โดยจะนำไปครั้งละหลาย ๆ คน ดังคำกล่าวของนายสมชาติ ประโมทกิจ ที่ว่า

“เราไม่อยากจะไปติดต่อกับทางการ อย่างเราไม่มีใบขับขี่ เราก็ไม่กล้าไปสอบ เรากลัวจะสอบไม่ได้ อยากให้มีหน่วยงานของรัฐเข้ามาให้ความรู้ในการสอบใบขับขี่ให้ก่อนที่เราจะไปสอบ อยากให้เขาเข้ามาอำนวยความสะดวกให้ เราไม่อยากจะไปอบรมร่วมกับคนอื่น เพราะเราเรียนหนังสือน้อย เราโหม่ (โง่)”

นายไกรสร ประโมทกิจ กล่าวว่า “เวลาไม่บาย ไปโรงพยาบาลแต่ละที เราไม่ค่อยอยากไป พุดกับหมอไม่ค่อยเข้าใจ เวลาไปต้องไปที่นั่งหลายคน มีคนที่พุดเก่งไปด้วย เขาช่วยเป็นล่ามให้ ถ้าให้ไปคนเดียวคงไม่ไป ไปหลายคนดีกว่า”

นางนิค ประมงกิจกล่าวว่า “เวลาลูกบ้านจะไปติดต่อกับอำเภอ หรือออกบดอ เขาต้องพาฉันไปด้วยทุกครั้ง เขาไม่เข้าใจ บางคนเขากลัว กลัวพุดกันไม่เข้าใจ บางคนเขาอายุไม่ อยากพุดกับคนภายนอก กลัวเขาจะดูถูกเขา”

จากคำกล่าวข้างต้น ชาวเลมีสิทธิเข้าถึงการให้บริการของหน่วยงานรัฐ เช่นเดียวกับคนไทยอื่น ๆ ในสังคม แต่ชาวเลเป็นกลุ่มคนที่ด้อยในด้านฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ส่วนใหญ่รู้สึกต่ำต้อย รู้สึกกลัวจึงไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐได้ตามสิทธิ

3.1.4 สิทธิในร่างกาย

ชาวเลไม่เคยถูกประทุษร้าย หรือข่มขู่ ถึงแม้ว่าจะมีกรณีพิพาทกับนายทุนเจ้าของที่ดินก็ตาม ดังคำกล่าวของนางนิค ประโมทกิจ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 4 ที่ว่า

“เราไม่เคยถูกทำร้ายหรือข่มขู่เอาชีวิต แต่เขาขู่ว่าจะเอาที่ดินคืนเท่านั้น”

สศต.สุรศักดิ์ วงษ์ประดับ ดำรงตำแหน่งประธานตำรวดตำบลรัชฎา กล่าวว่า “เราไม่เคยตรวจค้นชาวเล เราไม่เคยจับ ไม่เคยเข้าไปวุ่นวายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ถ้ามีเรื่องทะเลาะ

กันเขาจะคุยกันเองเพราะเป็นญาติกันทั้งนั้น มีบ้างเหมือนกันที่มาแจ้งความเราก็ดูแลให้ตามกฎหมาย”

คต.ทวีศักดิ์ จุลมาศ ตำรวจจราจรกองเมือง กล่าวว่า “ใครทำผิดกฎหมาย จราจรตำรวจจับหมด ไม่ยกเว้นไม่แยกคนไทยปกติ หรือชาวเลถ้าผิดเราก็จับไปจับขี้หรือ บัตรประชาชนแล้วให้ไปจ่ายค่าปรับที่โรงพัก ถ้าไม่มีบัตรก็ยึดรถ ให้ไปเอาหลักฐานมาแสดงแล้ว เสียค่าปรับจึงรับรถคืนได้ แต่เราไม่เคยไปตรวจค้นร่างกายเขา ไม่ว่าจะเป็นชาวเลหรือคนอื่น ๆ “

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงว่าชาวเล ไม่ถูกคุมขัง ตรวจค้น โดยไม่มีเหตุอันควร ซึ่งแสดงถึงการมีสิทธิในร่างกายของชาวเล

3.1.5 สิทธิของท้องถิ่น

สำหรับสิทธิของท้องถิ่นที่ชาวเลอาศัยอยู่นั้น พบว่า ชาวเลส่วนหนึ่งมีความเต็มใจช่วยพัฒนาท้องถิ่นของตนเองร่วมกับภาครัฐ แต่การพัฒนาของภาครัฐที่ผ่านมาละเลยต่อสิทธิของท้องถิ่น สิทธิชุมชน และเพิกเฉยต่อความคิดเห็นของชาวเลในพื้นที่ ดังคำกล่าวของนายบุญรอด ประโมทกิจ ที่กล่าวถึงการถูกเพิกเฉยต่อความคิดเห็นและการละเลยต่อสิทธิท้องถิ่นว่า

“พวกเจ้านายเขาอยากจะเปลี่ยนแปลงชีวิตเรา อยากมาเปลี่ยนวิถีชีวิต มาย้ายพวกเราไปอยู่ที่อื่น ทั้งที่บ้านเราอยู่กับทะเล พวกเจ้านายเคยพยายามมาแล้วหลายครั้ง ประมาณ พอสองสามห้าสามห้า ในสมัยที่นายบรรลือ ดันดิวิทย์ อดีต สอจจ ซึ่งปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว เขาต้องการที่ดินของพวกเรามาสสร้างเป็นโครงการท่าเทียบเรือ ซึ่งที่ข้างหลังนี้แต่เดิมเป็นคลองธรรมชาติและเป็นป่าโกงกาง ที่ชาวบ้านเอาเรือมาเก็บในฤดูพายู เพราะมันขึ้นฝั่งทางหน้าหาดไม่ได้ พายูมันแรงมาก ก็มาขึ้นและเก็บเรือข้างหลังหมู่บ้าน อีกอย่างคลองนี้ก็เป็นที่ทำกินของพวกเรา ในช่วงฤดูพายูที่ออกทะเลไม่ได้ด้วย แต่พวกเจ้าของที่ซึ่งมีทั้งเจ้านายและเส้นสายนายทุน ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับบน มาถมคลองออกเป็นโฉนดเอาที่ดินบริเวณนี้ของชาวบ้าน ป่าโกงกางที่ชาวบ้านปลูกรักษาไว้ก็โดนถมทั้งหมด แถมยังจะย้ายเราไปอยู่ในตลาด หน้าองค์การสวนยาง แล้วไม่มีงานให้ทำ พวกเราก็ไม่รู้จะไปทำอะไรกิน เปลือกหอยที่เราแกะก็ไม่ว่าจะเอาไปทิ้งไว้ไหน ข้อสัญญาของเขาในขณะนั้น คือจะให้ห้องแถวขนาดห้าคูณห้าเมตรกว่า ครอบคร้วละห้อง และไม่มีค่าเช่าเซยใด ๆ ไม่มีงานรองรับ ไม่มีที่ทำกินให้ พวกเราก็ออยู่ไม่ได้ เขาไม่เคยทราบเลยว่า พวกเรามีคนจนนั้นเยอะมาก เวลาอดอยากถ้าพวกเราอยู่ที่นี้ พวกเราไปเก็บหอย เก็บปู ตอนน้ำลดมากินได้ หรือตอนน้ำขึ้นพวกเราไปหาปลามากินก็ได้ เพราะพวกเราเป็นชาวเล มีวิถีชีวิตอยู่กับทะเล อยู่กับการดำน้ำ การหาปลา การจับหอย แล้วจะมาเปลี่ยนให้พวกเราไปอยู่ข้างบนบกที่ห่างจากชายฝั่งมากได้ยังไง”

นายกเล็ก ประโมงกิจ กล่าวสะท้อนถึงการถูกเพิกเฉยต่อการแสดงความเห็นชอบต่อการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองว่า

“พื้นที่หลังหมู่บ้านเล็ก ๆ ตอนนี้มีคนจะเอา เขาเข้ามาถม แต่ชาวบ้านไปประท้วง เรียกร้องขอทำสนามเล่นฟุตบอลให้กับเยาวชนในหมู่บ้านแทน เจ้าหน้าที่รัฐก็ไม่ยอมให้ชาวบ้านไปประท้วงมาหลายครั้งแล้ว”

“พวกเราไม่มีความรู้อะไรมากนัก แต่ได้คุยกันเรื่องปัญหาและทางแก้ว่า ภูเก็ตบ้านเราเป็นเมืองท่องเที่ยว ชายหาดหน้าหมู่บ้านเราออกโฉนดไม่ได้ ถือว่าของหลวง ในขณะที่ชุมชนมันแออัดมาก ชายหาดมันแน่นเพราะชุมชนของเรา เราก็คิดและอยากเสนอกันแบบนี้ คือให้รัฐเวนคืนหรืออนุญาตยกพื้นที่ด้านหลังให้เรา เพื่อให้ชายหาดด้านหน้ามันมีพื้นที่รับนักท่องเที่ยวได้ หรือมาคุยกับเราว่าจะร่วมกันแก้ปัญหาอย่างไร ให้มันมีทางออกตรงกันแบบนี้ ที่นี้ใครหัวดีก็ค่อยเอากฎหมายจัดการกันไป พวกเราพยายามคิดจะทำเพื่อส่วนรวม และเป็นทางออกของชุมชนเราด้วย ที่นี้อากาศดี หาดสวย ทำให้คนมาเที่ยวกันมาก เมื่อมีคนมาเที่ยว ชาวบ้านจะมีรายได้จากขายปลา ดังนั้นการแก้ปัญหาของชุมชนเรา อย่างแรก คือ ต้องทำให้เรามีความมั่นคงในเรื่องที่อยู่อาศัยเสียก่อน แล้วค่อยให้เราทำเพื่อส่วนรวม อย่างเรื่องขยะตอนนี้เรามีการจัดการทำให้ชุมชนเราสะอาดขึ้นมาก ส่วนชายหาดที่งอกเพิ่มขึ้นอีกเยอะก็เอางบของ อบต. มาทำศาลา ทำที่นั่งพักผ่อนสำหรับนักท่องเที่ยว แต่ที่ผ่านมารัฐก็ช่วยไม่จริง จึงแก้ปัญหาไม่ได้”

นายติค ประมงกิจ กล่าวว่า “เขาอยากให้เราย้ายเข้าไปอยู่ข้างใน แต่เราไม่ชิน เราเป็นชาวเล อยู่กับเลเข้าไปอยู่ข้างในเราไม่ชอบ เราไม่อยากย้าย มันไกลเล”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าชาวเลไม่ได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิของท้องถิ่นจากรัฐในการให้โอกาสชาวเลดูแล จัดการ รักษา ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่น รวมทั้งการได้แสดงความเห็นชอบของชุมชนชาวเลต่อการที่รัฐนำทรัพยากรต่าง ๆ ของท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์

3.2 การแสดงหน้าที่ของชาวเลในฐานะพลเมืองไทย ได้แก่

3.2.1 หน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

ชาวเลไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งมากกว่าร้อยละ 70 ทั้งการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา รวมถึงการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ดังตาราง 2 ชาวเลมีความรู้สิทธิภาคภูมิใจที่ได้ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งที่ชาวเลส่วนใหญ่ไม่เข้าใจว่า การเลือกตั้งในแต่ละระดับมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ และสิทธิขั้นพื้นฐานอะไรบ้างผ่านคำกล่าวของนาง ประนอม ประโมงกิจ ที่ว่า

“เราไปเลือกตั้งทุกครั้งรับรองได้ว่าชาวไทยยังอายุ จะออกเรือยังต้องไปเลือกตั้งก่อนเลย”

นางสายพิน ประโมังกิจ กล่าวว่า

“เรากลัวเสียสิทธิ เราเลยไปเลือกตั้งทุกครั้ง”

นางมิเอียม ประโมังกิจ กล่าวว่า

“ไม่รู้หรอก รู้แต่ว่าต้องไปเลือกตั้ง”

เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นการแสดงสิทธิที่ชาวเลสามารถแสดงออกได้โดยไม่ต้องไปปฏิสัมพันธ์กับคนนอกชุมชนมากนัก ชาวเลในหมู่บ้านจะเลือกผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาจังหวัด สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ตามผู้นำของหมู่บ้าน ชาวเลต้องการให้ตัวแทนเหล่านี้เข้ามาให้ความช่วยเหลือพวกเขาในทุก ๆ ด้านเนื่องจากชาวเลเข้าใจว่าตัวแทนเหล่านี้สามารถช่วยเหลือเขาได้ทุกอย่าง รวมทั้งชาวเลกลัวว่าหากไม่ไปทำหน้าที่ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งแล้วจะทำให้พวกเขาเสียสิทธิการเป็นพลเมืองไทย การใช้สิทธิเลือกตั้งของชาวเลยังขาดข้อมูลในการตัดสินใจ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐจึงควรให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิและหน้าที่พลเมืองไทยแก่ชาวเล เพื่อช่วยในการตัดสินใจในการเลือกตั้ง

3.2.2 หน้าที่เสียภาษี

พบว่าชาวเลไม่เคยเสียภาษีเงินได้และยังไม่เคยถูกเรียกเก็บภาษี เนื่องจากรายได้ของชาวเลยังไม่ถึงเกณฑ์ที่จะต้องเสียภาษี รายได้ของชาวเลส่วนใหญ่มาจากการขายปลา ขายหอย ขายปู และขายสินค้าอื่น ๆ จากทะเลผ่านพ่อค้าคนกลางหรือแลกเปลี่ยนกันในชุมชน ทำให้ชาวเลมีรายได้ไม่แน่นอน ขาดการประเมินรายได้ที่ถูกต้อง จึงไม่มีการคำนวณรายได้เพื่อเสียภาษีเงินได้ประจำปี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ละเอียด กิตติยานันท์ (2529: บทคัดย่อ) ที่พบว่าชาวเลไม่ต้องเสียภาษีอากร และชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์ (2528: 75) ที่พบว่าชาวเลทำประมงเป็นอาชีพหลัก โดยส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่าย แต่จากการสัมภาษณ์ชาวเลพบว่า ชาวเลเข้าใจว่าเขาได้เสียภาษีแล้ว เนื่องจากต้องจ่ายภาษี ร้อยละ 7 เมื่อซื้อสินค้า และเมื่อไปขายของในตลาดสดของเทศบาลก็ต้องจ่ายเงินให้กับทางเทศบาล ซึ่งชาวเลเข้าใจว่านั่นคือการเสียภาษีทั้งหมดที่ต้องเสีย ดังคำกล่าวของนางสุดา ประโมังกิจ ที่ว่า

“เราเสียภาษีแล้วตอนซื้อรถ และเราก็จ่ายเงินภาษีเมื่อไปขายของที่ตลาดด้วย”

นายสมชาย ประโมังกิจ กล่าวว่า “ไม่มีใครมาเก็บภาษีเรา เราไม่ต้องเสียภาษี เขาคงยกเว้นให้เรา แต่เราก็เสียเวลาของไปขายที่ตลาดเขาเก็บตังเรา เวลาซื้อของเราก็จ่าย”

นางทรงศรี ไกรฤกษ์ เจ้าหน้าที่สรรพกรจังหวัดภูเก็ต กล่าวว่า “ชาวเลที่มีรายได้นั้นไม่แน่นอนไม่มีหลักฐานอ้างอิงเลยไม่ต้องยื่นแบบเสียภาษี ถ้าเขามีหลักฐานการมีรายได้ชัดเจนก็ต้องยื่นแบบเสียภาษี แต่ที่ไม่ต้องจ่ายภาษีเพราะรายได้ไม่ถึงเกณฑ์ สำหรับร้านค้าในหมู่บ้านสรรพกรไปดูแลก็รายได้ไม่ถึงเกณฑ์เช่นเดียวกัน”

จากคำกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาวเลส่วนใหญ่เข้าใจว่าพวกเขาได้รับยกเว้นการจ่ายภาษีเงินได้เป็นกรณีพิเศษที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป ซึ่งตามข้อเท็จจริงนั้นชาวเลไม่ต้องจ่ายภาษีเงินได้เพราะรายได้ไม่ถึงเกณฑ์การเสียภาษี

3.2.3 หน้าที่ในการรับราชการทหาร

ปัจจุบันชาวเลไม่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหาร โดยชาวเลเข้าใจว่าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ยกเว้นการเกณฑ์ทหารให้กับชาวเล ดังคำกล่าวของ นายสมชาย ประมอญกิจ ที่ว่า

“ไม่ต้องเป็นทหาร นามสกุลประมอญกิจ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีให้ยกเว้น”

นายบุญเทียม ประมอญกิจ กล่าวถึงการรับราชการทหารว่า “ผมอยากเป็นทหาร เป็นทหาร ก็ดี แต่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีให้ยกเว้น เลยไม่ต้องไปเป็นทหาร”

นางอิดา ประมอญกิจ กล่าวว่า “ถ้าถูกไปเป็นทหารก็ดี แต่งตัวก็ดี มีเงินเดือน แต่เขาให้ยกเว้นก็ดี จะได้ช่วยจับปลา”

สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ละเอียด กิตติยานันท์ (2529: บทคัดย่อ) ที่พบว่าชาวเลไม่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหาร โดยชาวเลส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นการดีที่ไม่ต้องไปรับการเกณฑ์ทหาร ซึ่งการได้รับการยกเว้นการเข้ารับการเกณฑ์ทหารนั้น ชาวเลเข้าใจผิดว่าได้รับการยกเว้นเป็นการเฉพาะ แต่การยกเว้นดังกล่าวเป็นการยกเว้นให้กับบุคคล ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 45 (พ.ศ.2518) ออกตามความในพระราชบัญญัติรับราชการทหาร พ.ศ.2497 ชาวเลแหลมตึกแกลเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่งตามบัญชีแนบท้ายของกฎกระทรวงนี้ ที่ได้รับการยกเว้นการเข้ารับการเกณฑ์ทหาร ปัจจุบันชาวเลส่วนหนึ่งมีความประสงค์ที่จะเป็นทหาร แต่เข้าใจว่าได้รับการยกเว้นแล้วไม่สามารถไปเป็นทหารได้ จึงทำให้เขาเสียสิทธิในการรับราชการทหาร

3.3 การแสดงสำนักทางการเมืองของชาวเลในฐานะพลเมืองไทย

3.3.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง

สำหรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองนั้น พบว่าชาวเลส่วนใหญ่ไม่เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ กำหนดไว้ โดยชาวเลเข้าใจเพียงสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องไปเลือกตั้งหรือการลงคะแนนเสียงเท่านั้น ทั้งนี้พบว่าชาวเลส่วนหนึ่งต้องการทราบสิทธิและหน้าที่ในฐานะพลเมืองใน

ด้านอื่น ๆ ของเขาคด้วย จึงต้องการให้หน่วยงานของภาคเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐเข้าไปให้ความรู้ดังกล่าว เพื่อให้ชาวเลสามารถพิทักษ์และรักษาผลประโยชน์จากสิทธิและหน้าที่ของพวกเขาได้ ดังคำกล่าวของนางอิดา ประโมงกิจ ที่ว่า

“เรารู้เรื่องสิทธิ เราต้องไปเลือกตั้งไม่ไปไม่ได้เดี๋ยวเสียสิทธิ”

และคำกล่าวของนางจรี ประโมงกิจ ที่ว่า

“เราไปเลือกทั้ง สส. และ สว. จะได้คนดี มาช่วย”

“ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยของรัฐไม่เข้าใจพวกเรา พวกเขายากจะให้พวกเราทำตามที่เราต้องการเท่านั้น”

นางเม้งจิง ประโมงกิจ กล่าวว่า

“ไว้วางใจ ก็เลือกเค้าเข้าไปแล้วก็คิดว่าเขาคงช่วยเราได้”

และคำกล่าวของนางแจ๊ะจ่า ประโมงกิจ ที่ว่า

“เขาได้เป็น ส.ส. แล้ว เขาคงช่วยเราเองแหละ”

ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครอง โดยเข้าใจว่าหน้าที่ของผู้แทนต้องช่วยเหลือเขาทุกเรื่อง

3.3.2 ความสนใจทางการเมือง

โดยทั่วไปแล้วชาวเลจะพูดคุยเรื่องการเมืองกันที่ศาลาหมู่บ้านและใต้ถุนบ้านเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น และมีเพียงเฉพาะกลุ่มแกนนำหมู่บ้านเท่านั้นที่สนใจเรื่องราวข่าวสารทางการเมือง

ดังคำกล่าวของ นายสมชาติ ประโมงกิจ กล่าวว่า “เราไปเลือกตั้งทุกคน เราชอบไทยรักไทย แต่เราเลือกประชาธิปัตย์ เราพูดกันที่ศาลาหรือใต้ถุนบ้าน เราดูโทรทัศน์แล้วเราพูดกัน”

นายสมชาย ประมอจกิจ กล่าวว่า “เลือกอบบอต่อที่ผ่านมา เราก็ไปเลือก เราไปเลือกทุกครั้ง ไม่ไปเดี๋ยวเสียสิทธิ”

นางจรี ประโมงกิจ กล่าวว่า

“เราชอบรัฐบาลพรรคไทยรักไทยนะ เพราะถ้าเป็นรัฐบาลก่อน ยุ่งไม่ได้หยุด แต่ช่วงนี้เงียบไปไม่มีใครจะมาเอาที่ดินของเรา”

สำหรับความสนใจนโยบายการปกครองของจังหวัดนั้น พบว่าชาวเลไม่ทราบนโยบายของจังหวัด แต่ทราบนโยบายของประเทศ ดังคำกล่าวของนายติด ประโมงกิจ ที่ว่า

“รัฐมีนโยบายจะทำให้คนจนหมดไป จะปลดหนี้ให้ มีกองทุนหมู่บ้าน มีบัตรทอง 30 บาทรักษาทุกโรค มีนโยบายปราบยาเสพติด”

โดยชาวเลรับทราบนโยบายของรัฐเหล่านี้จากโทรทัศน์ แต่ก็ไม่ทราบว่าตนเองจะได้รับประโยชน์อะไรจากนโยบายดังกล่าวของรัฐบาลบ้าง

3.3.3 การแสดงออกทางการเมือง

ชาวเลมีความเต็มใจที่จะแสดงออกทางการเมือง โดยเฉพาะการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เพราะช่วงการเลือกตั้งพวกเขาจะได้รับความช่วยเหลือจากหลาย ๆ ฝ่าย ชาวเลในหมู่บ้าน บางคนสมัครเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีส่วนในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาหมู่บ้านและเป็นตัวแทนของชาวเล ในการสื่อสารระหว่างคนนอกชุมชนกับคนในชุมชนประกอบด้วย นายประสิทธิ์ หวงรัตนกร นายดำรง เหมหงษ์ นายโสธร ประมงกิจ นายสัมพันธ์ นักสืบ แสดงว่าชาวเลมีความสนใจทางการเมือง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองเฉพาะเรื่อง มีการแสดงออกทางการเมืองโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีความสำนึกต่อระบอบการเมืองการปกครอง มีความสนใจนโยบายของรัฐ แต่ระดับความเข้าใจต่อสิทธิและหน้าที่พลเมือง การแสดงออกทางการเมืองตามระบอบการปกครอง ยังอยู่ในระดับที่ต้องให้ความรู้เพิ่มเพื่อพัฒนาให้ชาวเลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบการเมืองการปกครอง สิทธิหน้าที่พลเมือง และสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้องต่อไป